

SVENSKA
FORNMINNESFÖRENINGENS
TIDSKRIFT.

TOLFTE BANDET.

1:a häftet.

INNEHÅLL:

	Sid.
MONTELIUS, OSCAR, Östergötland under hednatiden. Med 33 fig.	1.
FLENTZBERG, ANT., Våra »stenyxor med skafthål», en hypotes angående deras användning. Med 5 fig.	35.
AMBROSIANI, SUNE, De uppländska rundkyrkorna. Ett rekonstruktionsförslag. Med 6 fig.	45.
JANSE, OTTO, En dopfunt med framställningar ur legenden om den helige Nikolaus? Med 2 fig.	58.
HAMMARSTEDT, EDVARD, Midsommardaggen	63.
CEDERSTRÖM, RUDOLF, Uppsala universitets konstsamlingar	73.
HAGSTRÖM, K. A., Om forntida sockendräkter och bröllopsceremonier. Kulturbilder från Västra Vingåker	93.
JANSE, OTTO, Ur litteraturen	100.

En dopfunt med framställningar ur legenden om den helige Nikolaus?

af

Otto Janse.

På grund af sitt material hafva de gamla dopfuntarna bättre än något annat inventarium i våra svenska kyrkor blifvit bevarade intill våra dagar. Då härtill kommer, att funtarna i de flesta fall äro ornerade, utgöra de ett viktigt material för studiet af kulturinflytelser under den katolska kyrkans första, mera ordnade skeden.¹

Fig. 1. *Dopfunt från Ods kyrka Västergötland.*

Vid en jämförelse dopfunterna emellan kan man så t. ex. ej allenast se, huru ett visst slags funtar äro karakteristiska för en viss trakt, huru dopfuntar å vissa platser, såsom på Gottland, tillverkats äfven för export utan också, huru de skilda landskapen fått olika främmande impulser och hvarifrån dessa impulser kommit.

¹ Om såväl dopfuntar i allmänhet som om de märkligare svenska funtarna se H. Hildebrand: *Sveriges Medeltid III.*, s. 478 ff.

En om dylik yttre förbindelse vittnande dopfunt är, synes det mig, den här fig. 1 och 1 a afbildade funten från Ods kyrka i Gäsene härad, Västergötland.¹

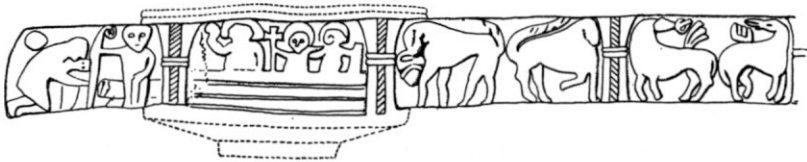

Fig. 1 a. Odfuntens hela figurframställning.

Jämföres denna funt med en grupp funtar, som finnes i södra och mellersta England, nordöstra Frankrike och i trakten af Tournai, hvarifrån de efter all sannolikhet härstamma, finner man likheter vittnande om släktskap. Fig. 2, funt från Winchester katedralen i södra England, må tjänstgöra som typ för nyssnämnda grupp.

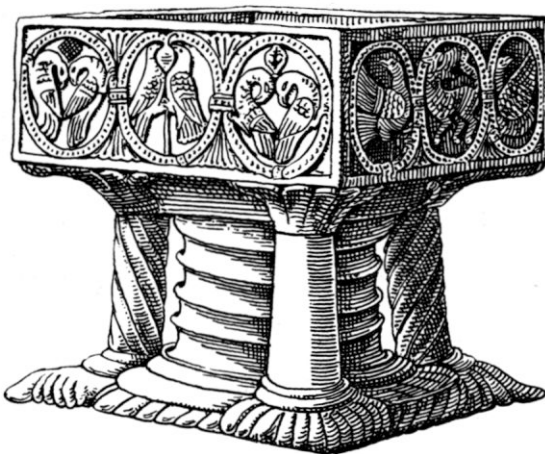

Fig. 2. Dopfunt från Winchesterkatedralen, England.

Vi se här en af pelare uppburen firsidig låg skål. Å tvenne af dess fyra sidor finnas scener från legenden om den helige Nikolaus,

¹ Då jag sommaren 1900 besökte Ods kyrka låg funtskålen — någon fot finnes ej längre bevarad — utanför kyrkan. Den betydligt anfrätta skålen synes angifva att den länge varit utsatt för väder och vind. Funten är nu inflyttad i kyrkan.

biskop af Myra. De sex personerna å fig. 2 a synas häntyda på berättelsen om, huru den ädelmodige biskopen gaf skänker åt en utfattig och till förtviflan bragt ädling och såmedelst satte adelsmannen i stånd att gifva sina döttrar hemgift och skaffa dem män. Fadern ligger på knä för sin välgörare, som synes hafva gifvit honom tvenne guldmünt.¹ Just denna sistnämnda situation finnes framställd å funten från Od. Förklaringen till att man å Od-funten endast framställt ett moment i den sagda berättelsen synes mig hafva sin naturliga orsak däri, att funten i den lilla landskyrkan är mycket mindre än funten i den betydande Winchester katedralen. Att det motiv man då valt just blifvit det ifrågavarande synes mig också naturligt, enär detta motiv, äfven lösryckt ur sitt sammanhang, ju kunde lära menigheten ödmjukhet och vördnad inför den andliga myndigheten.

Fig. 2 a. Tredje sidan af Winchesterfunten.

De närmast följande bildframställningarna (fig. 2 b) häntyda på 2.) berättelsen om det falska guldkaret: En barnlös man lofvade att offra en guldsål till St. Nikolaus, om han genom helgonets förböner finge en son, men då sonen var född, sökte mannen slippa undan för billigare pris och gjorde en silfverkopia af guldsålen för att offra den mindre värdefulla kopian i stället för det dyrbara originalet. Men då han med sin son seglade hän för att fullborda offret, så föll sonen hållande guldsålen i handen öfver bord, men blef genom att fadern ångerfull åter anropade St. Nikolaus räddad tillika med guldsålen, hvilken fadern därpå ärligt frambar såsom offer åt helgonet. 3.) St. Nikolaus räddar 3 barn från att mördas af en

¹ Denna såväl som de andra scenerna ur legenden framställes ganska olika på olika funtar. I det fornsvenska legendariet heter det att Nikolaus kom om natten och kastade en guldklump genom vindögat.

grym värdshusvärd.¹ 4.) St. Nikolaus räddar trenne oskyldigt till döden dömda höfdingar samt ingriper, då de genom afundsmäns förtal för andra gången kastas i fängelse, ånyo till deras räddning genom att i sömnen uppenbara sig för kejsar Konstantin, deras herre. Bildframställningen å Winchester-funten slutar så med 5.) trenne män i en båt, erinrande om, huru Nikolaus räddade några sjöfarande från undergång. Å Od-funten saknas nu 2—4 under det att en 5.) liknande framställning finnes å densamma. Liksom valet af den först omtalade figurgruppen å Od-funten sannolikt ej skett på måfå, så har troligen den omständigheten att St. Nikolaus särskildt dyrkats såsom beskyddare af sjöfarande bidragit till valet af den sistnämnda bilden.² Till de nu framhållna likheterna i framställningen kan läggas en annan öfverensstämmelse de bägge dopfuntarna emellan, i det att liksom den engelska funten har två

Fig. 2 b. Fjärde sidan af Winchesterfunten.

af sina fyra sidor prydda med djurframställningar, så har den svenska funten, som är afdelad i fyra fält, tvenne af dessa fält prydda med djur grupperade på ett analogt sätt. En annan likhet är att bägge funtskålarna äro ovanligt låga.³ Härtill kan läggas att Od-funten mig veterligt åtminstone, står bland de svenska funtarna alldeles isolerad i afseende på bildframställningen.

¹ Nikolaus blir genom det under han här utförde barnens specielle beskyddare och ett familjens helgon. Såsom sådan går han igen i julnisse, tomtensisse m. fl. namn.

² Medgifvas må att den ifrågavarande bilden å Od-funten är något otydlig och förefintligheten af ett fartyg ej fullt säker. Att strecken under de trenne männen skola framställa vågor lider dock ej något tvifvel.

³ Anmärkas bör dock att foten å Od-funten sannolikt aldrig liknat foten på Winchesterfunten, men kan detta förhållande måhända förklaras af Od-funtens allmänna förenkling.

Återstår att efterse, huruvida åldersförhållandena de bägge funtarna emellan ej omintetgöra det af komparationen erhållna resultatet.

Tournai-gruppens funtar anses tillhöra slutet af 1100-talet.

Medgifvas må att funten från Od kanske verkar något äldre men är den, som synes af fig. 1 betydligt mera rå i utförandet, hvadan dess ålder kan vara vanskelig att bestämma.

Under sådana omständigheter bör, vid bedömandet af funtens ålder, anmärkas, att kyrkan i Od på grund af några ännu befintliga ursprungliga rester tyckes vara byggd vid slutet af 1100-talet och sannolikt funten att hänföra till ungefär samma tid.

Funten från Od synes mig alltså hafva rönt en ganska stark påverkan från den här nämnda engelska funten eller någon af dess vederlikar.
